

29 Οκτωβρίου 2014

Ιατρική και ασθένεια υπό το πρίσμα του χριστιανικού ήθους

/ [Πεμπουσσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Οι Πατέρες της Εκκλησίας συνήθως εξετάζουν όλες τις πτυχές που αφορούν το ήθος του ανθρώπου κάτω από δύο οπτικές γωνίες: την θεολογική και την ασκητική. Οι δύο αυτοί τρόποι θεώρησης δεν συγκρούονται, αλλά συνδέονται στενά και οργανικά και ο ένας υπηρετεί τον άλλον.

Η θεολογία των Πατέρων εξετάζει τα πάντα κάτω από τη σχέση Θεού και ανθρώπου και πως εκτυλίσσονται μέσα στο σχέδιο της θείας οικονομίας^[1]. Η ασκητική μεταφέρει τη θεολογία σε πρακτικό και καθημερινό επίπεδο. Δείχνει τον τρόπο με τον οποίον ο χριστιανός πρέπει να ζει. Ο Γέρων Σωφρόνιος Σαχάρωφ λέει ότι ο Χριστιανός πάνω από όλα οφείλει να είναι ασκητής^[2]. Το ασκητικό αυτό ήθος της Εκκλησίας, το οποίο πηγάζει από τη θεολογία της, ενώ αφορά όλα τα μέλη της δεν είναι μονοδιάστατο και ίδιο για όλους, αλλά διαφοροποιείται σύμφωνα με την κράση, την προαίρεση και τις επιλογές ζωής του καθενός. Αυτό δε σηματοδοτεί αυθαιρεσία, αλλά δείχνει την επιθυμία της Εκκλησίας για την σωτηρία όλων και ότι η άσκηση είναι το μέσο και η «γλώσσα» του ανθρώπου προς

τον Θεό και όχι αυτοσκοπός[3].

Οι παραπάνω γενικές επισημάνσεις ισχύουν και για τη θεώρηση της ιατρικής επιστήμης και της ασθένειας υπό το πρίσμα της χριστιανικής πατερικής ηθικής. Ο ιατρός - πατέρας της Εκκλησίας Μέγας Βασίλειος στο έργο του «Όροι κατά Πλάτος», στην 55^η ερωταπόκριση, ορίζει τη σχέση του ανθρώπου με την ιατρική επιστήμη. Βασική ανθρωπολογική αρχή για τη θεώρηση της ιατρικής από τον Μ. Βασίλειο είναι ότι «ο Θεός εποίησε τον άνθρωπο ευθύ[4]», δηλαδή υγιή και χωρίς ασθένειες. Την ιατρική τέχνη την έχει δώσει στον άνθρωπο ο Θεός με σκοπό να μετριάσει τις συνέπειες της πτώσης, όπως η ασθένεια. Ανήκει στην κατάσταση των δερματίνων χιτώνων, μέσω των οποίων η Θεία Πρόνοια παρέχει στον άνθρωπο τη δυνατότητα και τα φυσικά μέσα της επιβίωσης. Ο Μ. Βασίλειος θεωρεί τον άνθρωπο ολιστικά και συνδέει τη θεραπεία της ψυχής με τη θεραπεία του σώματος.

Η υ-γεία εί-ναι πολύτιμο α-γαθό για το οποίο η Εκκλησία εύχεται για όλους τους αν-θρώ-πους. Δεν το ανάγει ωστόσο σε αυτοσκοπό. Τη θεωρεί με έναν τρόπο ευρύτερο, αφού εκτός από τη σωματική υγεία έχει μεγάλη α-ξία η ψυχική και η πνευ-μα-τι-κή υ-γεία. Έτσι εντοπίζει στο πνευματικό επίπεδο ασθένειες τις οποίες οι εκάστοτε κοινωνίες και ορισμένες φορές και η ιατρική επιστήμη δεν τις διακρίνουν και τις αγνοούν. Στην ασκητική γλώσσα οι ασθένειες αυτές ονομάζονται πάθη, χαρακτηρίζονται ως «παρά φύσιν» κα-τά-στα-ση, ενώ οι αρετές ως «κα-τά φύσιν». Εάν τα πάθη αγνοηθούν στην αληθινή και καταστροφική τους διάσταση και αναχθούν σε φυ-σι-ο-λο-γικές λειτουργίες, τότε η ψυ-χο--σω-μα-τική θεώ-ρη-ση του αν-θρώπου καθίσταται προβληματική[5].

Ο καθηγητής π. Βασίλειος Καλλιακμάνης επισημαίνει ότι: «Η ιατρική ως επιστήμη είναι φυσικό να προτάσσει την αντικειμενική γνώ-ση, η οποία έχει απόλυτο χα-ρα-κτη-ρα. Και ενώ στις άλλες λεγόμενες «θετικές επιστήμες» η πρόταξη της αντικειμενικής γνώσης δεν φαίνεται να έρχεται σε άμεση αντίθεση με το πρόσωπο, στην ιατρική, που καλείται να αντιμετωπίσει προσωπικά τους ανθρώπους, η πρόταξή της έχει άμεση επίπτωση στη σωστή θεώρηση του προσώπου. Αυτό άλ-λωστε γί-νε-ται κάποτε αι-σθητό στην ιατρική κοινότητα, και έτσι ομιλεί για προσωπική αντι-με-τώ-πιση των ασθε-νών... Η αντί-λη-ψη αυτή βρίσκεται πιο κοντά στη θεολογία της Εκ-κλη-σίας, η οποία αντι-μετωπίζει, εάν χρειασθεί, προσωποκεντρικά και εξατο-μι-κευ-μέ-να τα ποι-μα-ντικά προβλήματα των αν-θρώπων»[6]. Ο ίδιος ανατρέχει στο έργο του Μεγάλου Βασιλείου, του ιατρού-πατέρα της Εκκλησίας ο οποίος στην 55η ερωταπόκριση των Όρων κατά Πλάτος απαντά στο ερώτημα, αν είναι σύμφωνο με τη χριστιανική ευ-σέβεια να χρησιμοποιούνται τα φάρμακα της ιατρικής;[7] Ο Μ. Βασίλειος απαντά ότι η

ιατρική δόθηκε από τον Θεό μαζί με άλλες τέχνες στον άνθρωπο μετά την πτώση, προκειμένου να απαλυνθούν οι δυσάρεστες συνέπειές της και να βοηθηθεί ο άνθρωπος κατά τον αγώνα της επιβίωσής του. Έτσι δεν υπάρχει λόγος να αποφεύγεται, ακόμη και όταν κάποιος κάνει παράχρησή της.

Σχολιάζοντας το ίδιο κείμενο ο Νικόλαος Κόϊος αναφέρει ότι: «Όταν η ιατρική χρησιμοποιείται ορθά είναι τέχνη αξιοσέβαστη. Μάλιστα μπορεί να λάβει και πνευματικό περιεχόμενο, διότι μπορεί να οδηγήσει τον άνθρωπο σε ζωή εγκράτειας και ασκήσεως. Υπό αυτές τις συνθήκες δεν υπάρχει λόγος να την αποφεύγει κάποιος. Ιδιαίτερη μνεία κάνει ο ιερός πατήρ προς εκείνους οι οποίοι δοκιμάζονται από την ασθένεια περισσότερο από όσο αντέχουν. Για εκείνους βλέπει την ιατρική ως σημαντική βοήθεια και καταφύγιο στις δυσκολίες. Εισημαίνεται ιδιαίτερα έντονα όμως τους κινδύνους από την προσφυγή σε αυτήν. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος αφορά την ειδωλοποίηση της ιατρικής, την χρήση της η οποία αποθεώνει την σάρκα και το φρόνημά της. Σχετικοποιεί επίσης τις δυνατότητές της λέγοντας ότι η τελική θεραπεία ανήκει αποκλειστικά στον Θεό. Εισηγείται την ευχαριστιακή και δοξολογική αναφορά της ιατρικής προς τον Θεό, θεωρώντας την τυφλή εμπιστοσύνη σε αυτήν ως αφροσύνη.»[\[8\]](#)

Σημαντική θέση στο έργο του Μεγάλου Βασιλείου έχει η αντιμετώπιση της ασθένειας. Η ασθένεια μπορεί να έχει φυσική αιτιολογία, να είναι αποτέλεσμα της αμαρτίας ή να παραχωρείται από τον Θεό ως δοκιμασία. Και στις τρεις περιπτώσεις μέσω της εμπειρικής βίωσης του πεπερασμένου χαρακτήρα της ανθρώπινης φύσεως καλλιεργείται η υπομονή και η ταπείνωση στον άνθρωπο. Εισηγείται με άλλα λόγια ο ιερός πατέρας ότι η ασθένεια και η θεραπεία της μέσω της ιατρικής ενέχουν και έναν παιδαγωγικό χαρακτήρα, ο οποίος αντανακλά και στον τρόπο θεραπείας. «Επικαλείται τον ορθό λόγο για την αποδοχή των ε-πί-πονων ιατρικών μεθόδων, σημειώνοντας παράλληλα ότι δεν χρειάζονται όλες οι ασθένειες ιατρική βοήθεια»[\[9\]](#).

Μέσα από όλα τα παραπάνω μπορούμε να καταλήξουμε στα εξής:

1. Ότι η ιατρική τέχνη είναι δώρο Θεού στον άνθρωπο και δεν αποτελεί αμαρτία η προσφυγή σε αυτήν
2. Το μεγάλο πρόβλημα στην χριστιανική ζωή γίνεται με την απολυτοποίησή της ιατρικής η οποία την ειδωλοποιεί και μαζί με αυτήν και την σωματική υγεία, παρακάμπτοντας την πνευματική υπόσταση του ανθρώπου
3. Με την σωστή χρήση της ιατρικής μπορεί να προκύψει και πνευματική ωφέλεια

Η τελευταία παρατήρηση έχει ιδιαίτερη αξία για την παρούσα εργασία η οποία ασχολείται με την προληπτική ιατρική και εν γένει με την έννοια της πρόληψης

στην ιατρική πράξη. Όπως ειπώθηκε στην αρχή της εργασίας η πρόληψη αποτελεί κεντρικό αντικείμενο ενασχόλησης της ιατρικής με ολοένα αυξανόμενο ενδιαφέρον σε όλα τα επίπεδα. Την πρόληψη ως έννοια όμως την βρίσκουμε και στα θεολογικά κείμενα να αφορά κυρίως τα πνευματικά νοσήματα, τα πάθη, αλλά να μην αφήνει έξω από το ενδιαφέρον της, όπως θα δούμε, και τις συνέπειές τους στη σωματική υγεία του ανθρώπου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] Ν. Ματσούκα, *Δογματική και συμβολική θεολογία Β΄*, Θεσσαλονίκη, 2006, σελ. 58.

[2] Ν. Κόϊου, *Θεολογία και εμπειρία κατά τον γέροντα Σωφρόνιο, Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου Άγιον Όρος*, 2007, σελ. 205.

[3] Γέροντα Αιμιλιανού, *Ασκητικοί Λόγοι: Ερμηνεία στον Αββά Ησαΐα*, Αθήνα 2005, σελ.

[4] Μέγα Βασιλείου, *Όροι κατά Πλάτος*, ερώτησις ΝΕ΄, PG 31, 1044-1052.

[5] Πρωτ. Β. Καλλιακμάνη, *Βιοηθική και κοινωνική προσέγγιση των ορίων της ιατρικής*, εισήγηση σε στρογγυλό τραπέζι του 23ου Ιατρικού Συνεδρίου Ενόπλων Δυνάμεων με γενικό θέμα: *Δεοντολογία της Ιατρικής*. Θεσσαλονίκη 4-7 Νοεμβρίου 2010.

[6] Ό.π., σελ. 3.

[7] Μέγα Βασιλείου, *΄ό.π.*, 1044B κ.ε.

[8] Ν. Κόϊου, «Γονιδιακή θεραπεία στα γενετικά κύτταρα. Βιοηθική επίσκόπηση», *Πνευματική Διακονία* τεύχ. 10, 2011, σελ. 40.

[9] Πρωτ. Β. Καλλιακμάνης, *ό.π.*, σελ. 7.

Παρατήρηση: Η ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ συνεχίζει την παρουσίαση - υπό τη μορφή σειράς άρθρων - της διπλωματικής εργασίας "Η Βιοηθική Θεώρηση της Προληπτικής Ιατρικής" που εκπόνησε η θεολόγος Δήμητρα Μπότσαρη υπό την επίβλεψη του καθηγητή π. Βασίλειου Καλλιακμάνη, στη θεολογική σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.